

УДК 377.8.011.3

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2021.6.15>

Оксана ФЕСЕНКО

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти, Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», вул. Володимира Антоновича, 70, м. Дніпро, Україна, 49006

ORCID: 0000-0003-3666-3861

Євгенія ЯКИМЧИКАС

викладач педагогіки, Дніпровський фаховий педагогічний коледж Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», просп. Олександра Поля, 83, м. Дніпро, Україна, 49054

ORCID: 0000-0001-6175-2829

Бібліографічний опис статті: Фесенко, О., Якимчикас, Є. (2021). Тенденції реформування Нової української школи в контексті запровадження сучасних методів та підходів в освіті. *Acta Paedagogica Volynienses*, 6, 95–100, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.6.15>

ТЕНДЕНЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ТА ПІДХОДІВ В ОСВІТІ

Метою статті є теоретичне обґрунтування тенденцій реформування в освіті у контексті застосування сучасних методів та підходів. Швидкоплинні зміни у різних сферах буття потребують від науки й освіти рішучих дій, спрямованих на розв'язання нових проблем. Україна разом з іншими державами не залишається осторонь у питаннях реформування освіти й науки, запроваджує нові Державні стандарти, закладає основи подальшого ефективного розвитку країни загалом.

У статті проаналізовано основні документи, що відображають вектор змін в освіті нашої держави, а саме: Закон України «Про освіту», Базовий компонент дошкільної освіти, Концепцію Нової української школи, Державний стандарт початкової освіти, Державний стандарт базової загальної середньої освіти.

Зроблено висновки, що концептуальні підходи до реформування української школи спираються на важливі у демократичному суспільстві цінності, які передбачають академічну свободу педагога, його самовираження через творчість, потребують встановлення тісних контактів усіх суб'єктів освітнього процесу. Теоретично переорієнтовано підходи до визначення важливості змісту освіти: основу становлять освітні галузі, зміст яких динамічно формується відповідно до вимог часу, регіональних потреб і можливостей, а також потенціалу й менталітету держави. Із метою врахування потреб (у тому числі ринку праці) у змісті освітніх галузей визначено кінцевий результат як відповідність ключовим компетентностям. Перелік ключових компетентностей Державного стандарту початкової і базової загальної середньої освіти спирається на «Рекомендації Європейського Парламенту та Ради ЄС щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя».

Процес формування ключових компетентностей у здобувачів освіти передбачає зміну технологій і підходів, що застосовуються в освітньому процесі, а саме ідеї особистісно-орієнтованої педагогіки, педагогіки партнерства, компетентнісного та діяльнісного підходів. Зазначені підходи у логічному поєднанні із інтерактивними методами сприяють ефективному формуванню *soft skills* – м'яких навичок, а також предметних компетентностей. Моделювання освітнього середовища за участю інтерактивних технологій сприяє інтенсифікації процесу, створенню багатосторонньої партнерської комунікації.

Ключові слова: реформа Нової української школи, педагогіка партнерства, ключові компетентності, освітні галузі, інтерактивні методи.

Oksana FESENKO

Candidate of the Pedagogical Sciences, Assistant Professor at the Department of Primary and Pre-primary Education, Public Educational Institution «Dnipro Academy of the Recurrent Education» of the Dnipro Regional Authority, Volodymyra Antonovycha str., 70, Dnipro, Ukraine, 49006

ORCID: 0000-0003-3666-3861

Yevheniia YAKYMCHYKAS

Lecturer of Pedagogy, Dnipro Professional Pedagogical College, Public Educational Institution «Dnipro Academy of the Recurrent Education» of the Dnipro Regional Authority», Oleksandra Polya Ave., 83, Dnipro, Ukraine, 49054

ORCID: 0000-0001-6175-2829

To cite this article: Fesenko, O., Yakymchykas, Y. (2021). Tendentsii reformuvannia Novoi ukrainskoi shkoly v konteksti zaprovadzhennia suchasnykh metodiv ta pidkhodiv v osviti [Tendency in the New Ukrainian School reforming in the context of introducing of contemporary methods and approaches in education]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 6, 95–100, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.6.15>

TENDENCY IN THE NEW UKRAINIAN SCHOOL REFORMING IN THE CONTEXT OF INTRODUCING OF CONTEMPORARY METHODS AND APPROACHES IN EDUCATION

The article aim is the theoretical justification of the reforming tendency in education in the context of the contemporary methods and approaches application.

The fast-paced changes in different existence spheres demand from the science and education the decisive actions that would be directed to solution of new problems.

Ukraine in alliance with the other governments don't stand on the sidelines in the education and science reforming issues, provides the new Governmental standards, gives a grounding for the further effective development of the country in general.

In the article the basic documentation is being analyzed, that reflects the changes vector in the education of our country, in fact: The Law of Ukraine «About Education», the Fundamental component of the preschool education, The New Ukrainian School conception, The primary education governmental standard, The basic general education governmental standard.

In conclusion, the conceptual approach to the Ukrainian school reforming is referred to the important values in the democracy society, that are grounded and apprehended the academics freedom of the educator, his self-actualization by means of creative work, demand the strong connections establishment of all the subjects of educational process. Theoretically have been repurposed the approaches to the definition of the education importance: the basis consists of the educational fields, the context of which is dynamically forming according to the demands of times, regional requirements and opportunities, and also of the capabilities and government mentality. With the purpose to take into account (including the employment market) in the context of the educational fields the final result that correspond to the key competencies. The list of the key competencies of the Governmental standard of the primary and basic secondary education is grounded on the «The European Parliament and EU council recommendations concerning formation of the key competencies of the education during lifetime».

The process of key competencies forming among students involves the technologies and approaches that are used in the educational process changing, namely: ideas of personal-oriented pedagogy, partner pedagogy, competent and active approaches. These approaches in logical combination with interactive methods contribute to the effective formation of soft skills, as well as subject competencies. The educational environment modeling with the participation of interactive technologies contributes to the intensification of the process, the creation of multilateral partnership communication.

Key words: *New Ukrainian School reformation, the partner pedagogy, key competencies, educational fields, the interactive methods.*

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасні зміни двадцять першого століття продиктовані глобальними викликами, кризами та загальносвітовими тенденціями. Вирішення глобальних проблем передбачає пошук нових способів дій, нестандартних наукових підходів, актуальних у теперішньому часі та з пропозиціями «наперед». Наукова й освітня спільнота спрямовує синергію зусиль у напрямі вирішення глобальних завдань. Сучасний освітній простір визначається як платформа для підготовки високоякісних фахівців, здатних вирішувати нестандартні

життєві завдання у непередбачуваних умовах. Отже, створення сучасного освітнього середовища, запровадження ефективних методів та підходів у закладах освіти є першочерговим завданням в умовах реформування Нової української школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні потреба у сучасних наукових підходах до вирішення глобальних питань відображається в освітньому векторі реформи Нової української школи, яка стартувала у 2018 році. Реформа Нової української школи висуває нові підходи до освітнього процесу, які змінюють парадигму

«навчання заради навчання» (передбачає формальне накопичення знань) на діяльнісну або компетентісно спрямовану. Зміни в стратегії освіти, що відбулися у 2018 році для початкової школи, матимуть логічне продовження у 2022 році для базової освіти з опорою на відповідні нормативні документи – Закон України «Про освіту» (Закон України «Про освіту», 2017), Базовий компонент дошкільної освіти (Базовий компонент дошкільної освіти, 2012), Концепцію Нової української школи (Концепція Нової української школи, 2016), Державний стандарт початкової освіти (Державний стандарт початкової освіти, 2018), Державний стандарт базової загальної середньої освіти (Державний стандарт базової загальної середньої освіти, 2020).

Дидактичне обґрунтування застосування активних методів навчання здійснено у працях Л. Виготського, П. Гальперіна, В. Сухомлинського, В. Шаталова, В. Дяченка, Ш. Амонашвілі. У сучасній школі дидактичні технології активізації та інтенсифікації реалізується такими способами: ігровими технологіями (В. Воскобович, Б. Нікітін, С. Рубінштейн, С. Шмаков, Г. Щедровицький); проблемним навчанням (Дж. Дьюї, І. Ільницька, І. Лернер, М. Махмутов, М. Матюшкін, Р. Малафєєв, В. Оконь, Л. Панчешникова); технологіями проєктного навчання (У. Кіппатрік, А. Кіктенко, Є. Коллінгс, О. Любарська, О. Пехота, С. Шацький, Є. Полат, А. Цимбалару).

Застосування інтерактивних технологій та методів у контексті підвищення ефективності навчання розкрито у працях О. Баханова, В. Безпалько, Н. Бібік, О. Дорошенко, С. Сисоєвої, І. Дичківської, О. Комар, Т. Кравченко, О. Падалки, І. Підласого, Л. Пироженко, О. Пометун.

Мета дослідження – обґрунтувати нові підходи та методи в сучасному освітньому процесі з урахуванням тенденцій реформи Нової української школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Освіта ХХІ століття для України характеризується рішучими змінами у підходах, що відображаються у певних реформах та концепціях. Україна являє собою державу, що рухається у напрямі змін освітніх парадигм, продиктованих вимогами часу, потребами глобального наукового вирішення кризових станів у різних життєвих сферах людства.

Концепція реформування Нової української школи базується на важливих цінностях демократичного суспільства, в основу якого закладені такі світові педагогічні наративи, як: академічна свобода педагога, творчість як передумова креативності педагога і здобувача освіти з метою вираження потенціалу, співпраця та взаємодія усіх суб'єктів освітнього процесу (педагогів, батьків, здобувачів освіти, адміністрації закладу освіти). Зазначимо, що до розроблення Державного стандарту Нової української школи були залучені міжнародні експерти проєктів «Нова українська школа – 2», «Демократична школа», «Фінська підтримка реформи української школи».

Державний стандарт Нової української школи – це зведення норм і положень, що визначають загальні державні вимоги до здатностей, якісних характеристик, рівня обізнаності здобувачів освіти. Документ є обов'язковим до виконання закладами освіти.

У фокусі Державного стандарту початкової освіти, а також Державного стандарту базової загальної середньої освіти знаходяться освітні галузі, а не предмети, що вимагає від педагогічної спільноти закладу освіти гнучкості та креативності у процесі складання навчальних програм. Важливі зміни зазначені у структурі повної загальної середньої освіти:

– перший рівень повної загальної середньої освіти – початкова освіта – містить два цикли (адаптаційно-ігровий та основний), триває чотири роки;

– другий рівень повної загальної середньої освіти – базова середня освіта – містить два цикли (адаптаційний та базове предметне навчання), триває п'ять років;

– третій рівень повної загальної середньої освіти – профільна середня освіта – містить два цикли (профільний адаптаційний та профільний), триває три роки.

В основу Державного стандарту початкової освіти, а також Державного стандарту базової загальної середньої освіти закладено перелік ключових компетентностей, що спирається на «Рекомендації Європейського Парламенту та Ради ЄС щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя» (основні компетенції для навчання протягом усього життя – європейські еталонні рамки). Зазначені рекомендації враховано розробниками

для обох стандартів, але в реальності перелік ключових компетентностей українських стандартів збагачено і розширено. Вісім основних компетенцій європейських еталонних рамок набувають дещо іншого, більш поглибленого звучання для одинадцяти українських ключових компетентностей.

Сучасна освіта має реалізовувати ідеї особистісно-орієнтованої педагогіки, сприяючи всебічному формуванню цілісної особистості з високим рівнем інтелектуального, морального, духовного та фізичного розвитку. Також важливим є питання підготовки випускника сучасної школи, у якого сформовано принципово нові вміння, що дасть змогу бути успішним, активним та конкурентоспроможним на ринку праці (Калінічева, 2021).

За даними всесвітнього економічного форуму, роботодавці потребують працівників, у яких сформовані такі якісні характеристики, як: навички до аналітичного мислення та інноваційності; здатність до активного та стратегічного навчання; уміння розв'язувати складні проблеми; критичне мислення та аналіз; здатність до креативності, оригінальності та ініціативності; лідерські якості; здатність до використання технологій, здійснення моніторингу та контролю; навички створення технологій та програмування; особистісні риси та якості (витривалість, стресостійкість, гнучкість); уміння логічно аргументувати, розв'язати проблеми та формувати ідеї.

Сучасні агенти змін зазначають важливість не того, що випускник уміє робити, а того, як саме він здійснює пошук рішення; які здібності проявляє щодо комплексного вирішення проблем; як проявляє готовність до змін, опанування нового, застосування знань у навичок у практичній діяльності. На думку роботодавців, станом на 2030 рік у перспективі будуть актуальними та конкурентоспроможними такі фахівці, які мають сформований емоційний інтелект, уміють працювати в команді та розв'язувати комплексні проблеми, здатні швидко навчатися, мають високий рівень адаптивності та гнучкості, мають аналітичне мислення, вміють управляти проектами, володіють стратегічним мисленням, проявляють ініціативу та управляють змінами (Зінченко, Саприкіна, 2016). Суспільство потребуватиме таких випускників Нової української школи 2030 року, у яких

будуть сформовані soft skills – міжпрофесійні універсальні (м'які) навички, які стали не менш важливими, ніж hard skills – базові компетенції, які включають предметні знання та навички.

Реалізовувати провідні ідеї реформування освіти в сучасній школі повинні фахівці зі сформованими професійними компетентностями, високим рівнем володіння педагогічною майстерністю, здатні до упровадження сучасних технологій і методів навчання, готові до реалізації ідей педагогіки партнерства.

Концепція Нової української школи акцентує увагу на удосконаленні освітніх процесів через упровадження демократичної парадигми, що зумовлює побудову принципово нових стосунків між учителем, учнем та батьками. Педагогіка партнерства сприяє ефективній взаємодії всіх суб'єктів – учасників освітнього процесу, в якому вчитель відходить від авторитарної позиції із безсумнівним домінуванням. Натомість учитель проявляє демократичний стиль лідерства з новими позиційними ролями коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній траєкторії розвитку учня. За таких умов учитель має застосовувати нові підходи, сприяти конструктивній співпраці між усіма суб'єктами освітнього процесу, застосовувати активні та інтерактивні методи, що активізує пізнавальну активність учнів, мотивацію, розвиває креативність.

Обов'язковою умовою ефективної реалізації особистісно-орієнтованого, компетентнісного та діяльнісного підходів є відмова від традиційних, сталих підходів та впровадження активних і інтерактивних методів в освітній процес.

Традиційна взаємодія вчителя й учнів передбачає передачу учням якомога більшого обсягу знань із застосуванням домінуючого обсягу пасивних методів навчання. Вчитель за умови традиційної взаємодії демонструє авторитарний стиль лідерства, займає функціонально-рольову позицію, яка передбачає суб'єкт-об'єктний характер взаємодії. Учень у такому форматі виступає у ролі пасивного слухача. Застосування пасивних методів навчання передбачає демонстрацію, засвоєння та відтворення матеріалу, де вчитель вдається до монологічного повідомлення з репродуктивним відтворенням навчального матеріалу учнями.

У процесі активної взаємодії вчитель ставить за мету сприяти засвоєнню також значного

масиву знань. Але в основі активної взаємодії лежить принципово нове ставлення до дитини. Вчитель проявляє демократичний стиль керівництва, що сприяє реалізації особистісно-орієнтованої позиції педагога та суб'єкт-суб'єктному характеру взаємодії. Активне навчання передбачає парну діалогічну взаємодію вчителя та учня, де учень виступає активним слухачем, а вчитель застосовує активні методи навчання, які спонукають до активної розумової та практичної діяльності із продуктивним, творчим та пошуковим характером результатів. Учитель у процесі активного навчання застосовує методи, що сприяють формуванню здатностей до самостійного опрацювання учнями матеріалу, у процесі чого формуються вміння вирішувати проблемні та пошукові завдання, що впливає на розвиток креативності.

Інтерактивне навчання передбачає новий формат взаємодії, за якого учень сам відкриває, здобуває та конструює знання і власну компетентність у різних галузях життя (Пометун, Середняк, 2019; Пометун, 2020). Інтерактивний освітній процес – це процес багатосторонньої комунікації, у якій учні здатні до полілогу з активною взаємодією всіх учасників освітнього процесу.

Інтерактивне навчання – це унікально організований учителем сучасний освітній простір за допомогою додержання певних умов, а саме

застосування відповідної системи способів, прийомів, методів, форм, що засновані на паритетності, багатосторонній комунікації, конструюванні знань учнем, використанні самооцінки та зворотного зв'язку, постійній активності учня. Для реалізації інтерактивного навчання необхідно організувати освітній процес як багатосторонню, партнерську, інтенсивну комунікацію; створити у класі сприятливу та позитивну психологічну атмосферу; передбачити можливість для спеціальної організації освітнього простору.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Нова українська школа ставить за мету створити умови для здобуття якісної освіти, сформувати компетентного випускника. Державний стандарт початкової і базової середньої освіти ґрунтується на особистісно-орієнтованому, компетентнісному та діяльнісному підходах, які формуються через освітні галузі та відображені у результативних складниках змісту повної загальної середньої освіти. З метою реалізації зазначених підходів педагогічний колектив має організувати свою освітню діяльність таким чином, щоб забезпечити різнобічний розвиток особистості і сприяти вихованню та соціалізації учнів, які повинні усвідомлювати себе громадянами України, прагнути до самовдосконалення, здатні навчатись упродовж життя та проявляти активну життєву позицію в усіх сферах буття.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / науковий керівник : А.М. Богущ. Київ : Видавництво, 2012. 26 с.
2. Державний стандарт базової середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. Київ : 2020. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення: 12.11.2021).
3. Державний стандарт початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. Київ : 2018. 30 с. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennyaderzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 12.11.2021).
4. Зінченко А.Г., Саприкіна М.А. Навички для України 2030: погляд бізнесу. Київ : ТОВ «Видавництво» Юстон, 2016. 36 с. URL: https://careerhub.in.ua/wp-content/uploads/2016/10/Navichki_2030.pdf (дата звернення: 15.11.2021).
5. Калінічева Г. Якість вищої освіти як складова формування людського капіталу: виклики для України. *Освітологія*. 2021. № 10. С. 39–61. URL: <https://doi.org/10.28925/2226-3012.2021.103> (дата звернення: 19.11.2021).
6. Концепція Нової української школи : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. Київ : 2016. 40 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 12.11.2021).
7. Пометун О.І., Середняк Т.К. Енциклопедія інтерактивного навчання. Дніпро, 2019. 141 с.
8. Пометун О.І. Нова українська школа: розвиток критичного мислення учнів початкової школи : навчально-методичний посібник. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2020. 192 с.
9. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 38-39 / *Верховна Рада України*. 380 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 12.11.2021).

10. Реалізація державної політики у сфері реформування загальної середньої «Нова українська школа» : монографія / за ред. С.Л. Лондара. Київ : ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 2019. 192 с. URL: <https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/Realiz-derzh-polit-u-sf-ref-ZSO-NUSH-2019-key.pdf> (дата звернення: 18.11.2021)

REFERENCES:

1. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity (nova redaktsiia). (2012) [The basic component of preschool education]. Kyiv : Vydavnytstvo, 26 p. (in Ukrainian)
2. Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity. [State standard of basic secondary education]. (2020). Kyiv : Derzhstandart Ukraine [in Ukrainian].
3. Derzhavnyi standart pochatkovoї osvity. [State standard of primary education]. (2018). Kyiv : Derzhstandart Ukraine [in Ukrainian].
4. Zinchenko, A.H., & Saprykina, M.A. (2016). *Navychky dlia Ukrainy 2030: pohliad biznesu [Skills for Ukraine 2030: a business perspective]*. Kyiv : TOV «Vydavnytstvo» Yuston, Ukraine. [In Ukrainian].
5. Kalinicheva, H. (2021). Yakist vyshchoї osvity yak skladova formuvannia liudskoho kapitalu: vyklyky dlia Ukrainy [Quality of higher education as a component of human capital formation: challenges for Ukraine]. *Osvitohiia – Osvitology*, 10, 39–61 [In Ukrainian].
6. Kontseptsiiia Novoi ukrainskoi shkoly. [The concept of the New Ukrainian School]. (2016). Kyiv : Cabinet of Ministers of Ukraine [in Ukrainian]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
7. Pometun O.I., & Seredniak T.K. (2019). *Entsyklopediia interaktyvnoho navchannia [Encyclopedia of interactive learning]*. Dnipro. [In Ukrainian].
8. Pometun, O.I. (2020). Nova ukrainska shkola: rozvytok krytychnoho myslennia uchniv pochatkovoї shkoly [New Ukrainian school: development of critical thinking of primary school students]. Kyiv : Vydavnychi dim «Osvita» [In Ukrainian].
9. Zakon Ukrainy Pro osvitu : pryiniatyi 5 veresnia 2017 roku № 38-39 [Law of Ukraine On Education]. (2017, September 5). *Verkhovna Rada Ukrainy*. Kyiv : Parlam. vyd-vo [in Ukrainian].
10. Londar, S.L. (2019). *Realizatsiia derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahalnoi serednoi «Nova ukrainska shkola» [Implementation of state policy in the field of reforming the general secondary school «New Ukrainian School»]*. Kyiv : DNU «Instytut osvithoi analityky» [In Ukrainian].